JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

”Vi är olika men lika bra!”

En kvalitativ studie om miljöns betydelse för flerspråkiga barns språkutveckling.

KURS: *Examensarbete för förskollärare, 15 hp*
PROGRAM: *Förskollärprogrammet*
FÖRFATTARE: *Caroline Karlsson, Julia Sahlberg*
HANDLEDARE: *Maria Bybro*
EXAMINATOR: *Ingrid Granbom*
TERMIN: *VT/18*

JÖNKÖPING UNIVERSITY

School of Education and Communication

Examensarbete för förskollärare 15hp
Förskollärarprogrammet
VT/18

SAMMANFATTNING

Caroline Karlsson, Julia Sahlberg

”- Vi är olika men lika bra!”: En kvalitativ studie om miljöns betydelse för flerspråkiga barns språkutveckling.

“- We are different but equally good!”: A qualitative study on the importance of the environment for the language development of multilingual children.

Antal sidor: 33

Det övergripande syftet med den här studien är att undersöka förskollärarens arbete med flerspråkiga barns språkutveckling. Mer specifikt är det följande frågeställningar som är i fokus: Hur iscensätter förskolläraren förskolans språkmiljö för att främja flerspråkiga barns språkutveckling? och Hur beskriver förskolläraren sitt förhållningssätt till flerspråkiga barns språkutveckling?

Läroplanen för förskolan, Lpfö98 (Skolverket, 2016) lyfter att barn ska få kommunicera på både det svenska språket och sitt modersmål. Detta är även något som Skollagen (SFS 2010:800) stärker då de stipulerar att barn har rätt att utveckla alla sina språk. Säljö (2015) lyfter språket som det centrala verktyget till att lära. Författaren beskriver att det är i samspel med andra som vi lär oss. Skolverket (2018) lyfter att förskollärarens förhållningssätt påverkar barns språkutveckling då förskolläraren behöver ha kunskap om vad språkutveckling innebär för flerspråkiga barn.

I studien används kvalitativa metoder som samtalspromenader och intervjuer med förskollärare. Datamaterialet har sedan analyserats utifrån ett sociokulturellt perspektiv.

I resultatet framkommer fem teman kring hur språkutveckling sker i olika sammanhang: skapa tillfällen till dialog, se barnen som resurser, konkreta material, ta vara på modersmål och förskollärarens förhållningssätt. Resultatet visar att samtliga förskolor i studien har ett tillåtande förhållningssätt som skapar förutsättningar för att barnen kan tala alla sina språk. Det framkommer även att det behöver skapas tillfällen för dialog i miljön, då språkutveckling sker genom kommunikation och samspel mellan individer. Resultatet visar även hur informella samtal, till exempel vid matsituationer, är fyllda med ord och begrepp som förklaras och benämns samt skapar mening i dessa samtal som har stor betydelse för barns språkutveckling.

Sökord: Flerspråkighet, språkutveckling, språkmiljö, material, dialog, sociokulturellt perspektiv, translanguaging

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för Lärande och kommunikation (HLK) Box 2016 551 11 Jönköping	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

1. INLEDNING 1

2. SYFTE 3

3. BAKGRUND 4

3.2 SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV 4

3.3 SPRÅK OCH DIALOG 5

3.3.1 Translanguaging 7

3.4 SPRÅKMILJÖN 8

3.5 FÖRSKOLA OCH HEM 11

4. METOD 12

4.1 URVAL 12

4.2 VAL AV METOD 12

4.2.1 Samtalspromenader 13

4.2.2 Gruppintervjuer 13

4.3 GENOMFÖRANDE 14

4.3.1 SAMTALSPROMENAD VECKA ETT 15

4.3.2 GRUPPINTERVJUER VECKA TVÅ 15

4.4 ANALYS 16

4.5 TILLFÖRLITLIGHET 17

4.6 ETISKA ASPEKTER 18

5. RESULTAT 19

5.1 SKAPA TILLFÄLLEN TILL DIALOG 19

5.1.1 Språkutvecklande resurser 20

5.2 SE BARNEN SOM RESURSER 21

5.3 KONKRETA MATERIAL 21

5.4 TA VARA PÅ MODERSMÅL 23

5.5 FÖRSKOLLÄRARENS FÖRHÅLLNINGSSÄTT 23

5.5.1 Språkutvecklande miljö 25

5.6 ANALYS AV RESULTAT 26

5.7 SAMMANFATTNING AV RESULTAT 27

6. DISKUSSION 28

6.1 RESULTATDISKUSSION 28

6.1.1 Diskussion kring språk och dialog 28

6.1.2 Diskussion kring språkutveckling 29

6.1.3 Diskussion kring språkmiljö 30

6.1.4 Studiens bidrag till samhället 31

6.2 METODDISKUSSION 32

6.3 STUDIENS BIDRAG 33

6.4 VIDARE FORSKNING 33

7. REFERENSLISTA 34

BILAGOR 37

1. Inledning

Sedan den första läroplanen för förskolan, Lpfö98 (Skolverket, 1998) har modersmål varit en del av förskolans uppdrag. Barn har alltid haft rätt att utveckla sitt modersmål liksom det svenska språket och Språklagen (2009:600) stipulerar att de som har ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att använda och utveckla sitt modersmål. Förskollärarna har i uppdrag att stimulera barnens språkutveckling och ta tillvara på deras intressen för så väl språk som övrigt lärande (Skolverket, 2016). Språket är en stor del av förskolans verksamhet, detta beskriver även Vygotskij i sina teorier där han säger att språket har en central roll i den kognitiva och sociala utvecklingen. Allt vi lär oss omvandlas med hjälp av språket, därför kallar Vygotskij språket för ”redskapens redskap” (Säljö, 2015, s.93) . En förutsättning för att språket ska kunna utvecklas är att det finns en kommunikation mellan olika människor, ju mer språket används desto mer utvecklas det (Ljunggren, 2013). Det är även behovet som avgör hur många språk ett barn tar till sig, det hör inte ihop med begåvning utan avgörs av vilket behov barnet har av att kunna flera språk. Beroende på det sammanhang barnen befinner sig i använder de sig av det språk som behövs för att göra sig förstådda (Ljunggren, 2013).

I Skolverket (2016) står det hur förskolan ska ta hänsyn till den internationalisering som skett i det svenska samhället. Detta bidrar till att samhället ställer högre krav på förskolan att fostra barnen in i de värden som finns i det internationaliserade samhället (Lorentz, 2013).

> Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. (Skolverket, 2016, s. 6)

Lorentz (2013) beskriver hur det behöver bli ett möte mellan de olika kulturer och värderingar som förekommer i samhället. Förskolan behöver då stötta barnet in i det flerspråkiga och internationaliserade samhället. Lunneblad (2013) beskriver hur barnet ska utveckla en medvetenhet om sitt egna kulturarv, likväl ta del av andras kulturarv. Detta lyfts även fram i Skolverket (2016) som vidare anser att detta bidrar till att barnet får förståelse för andras villkor och värderingar genom att ta del av andras kulturer. Att fostra barnen till demokratiska medborgare och diskutera kring förskolans värdegrund är betydelsefullt för samhället menar Lorentz (2013). Det som denna studie kommer att undersöka är hur förskollärare arbetar och förhåller sig till flerspråkighet och språkutveckling då det är något som samhället efterfrågar. Förmågan att kunna flera språk blir en resurs för samhället.

De flesta barn växer upp med fler än ett språk (Ljunggren, 2013) och detta har väckt ett intresse hos oss för språk och framförallt för flerspråkighet. Under vår tid på förskollärarprogrammet har vi mött flerspråkighet i olika sammanhang som i föreläsningssalen och ute på förskolorna under våra verksamhetsförlagda utbildningar. En nyfikenhet kring språkutveckling hos de flerspråkiga barnen har vuxit hos oss samt hur miljön och material kan användas för att främja flerspråkiga barns språkutveckling. Vi vill undersöka kopplingen mellan språket och miljön för att ta reda på hur förskollärarna skapar tillfällen för dialog och organiserar språkstimulerande miljöer. Vidare vill vi ta reda på hur förskollärarnas förhållningssätt kan påverka flerspråkiga barns språkutveckling.

2. Syfte

Det övergripande syftet med den här studien är att undersöka förskollärarens arbete med flerspråkiga barns språkutveckling. Mer specifikt är det följande frågeställningar som är i fokus.

- Hur iscensätter förskolläraren förskolans språkmiljö för att främja flerspråkiga barns språkutveckling?
- Hur beskriver förskolläraren sitt förhållningssätt till flerspråkiga barns språkutveckling?

3. Bakgrund

I detta kapitel redogörs studiens teoretiska utgångspunkt, språkets, dialogens och språkmiljöns betydelse i förskolan samt vad förskollärarna har för roll för att utveckla och främja flerspråkiga barns språkutveckling. Barn som talar två eller fler språk har samlingsbegreppet flerspråkiga (Svensson, 2018). I detta kapitel tas det även upp hur förskolan samverkar med vårdnadshavarna och hemmet samt läroplanens intentioner och lagar.

3.1 Lagar och styrdokument

I Läroplanen för förskolan, Lpfö98 (Skolverket, 2016) står det att alla barn som talar ett annat modersmål än svenska ska få möjlighet att kommunicera på både sitt modersmål och det svenska språket. Vidare står det att alla barn i förskolan ska utmanas och stimuleras i sin språk- och kommunikationsutveckling, detta gäller inom både barnens modersmål och det svenska språket. Även skollagen (SFS 2010:800) stipulerar att barn har rätt att utveckla såväl sitt modersmål som det svenska språket. Det är förskolans ansvar att se till att barn med ett annat modersmål än svenska får tillfälle att utveckla alla sina språk. Vidare stipulerar språklagen (SFS 2009:600) att alla har rätt att använda sina språk, därför är det viktigt att ta tillvara på alla de språk som förekommer i barngruppen och kontinuerligt arbeta med språkutveckling.

3.2 Sociokulturellt perspektiv

I denna studie har L. S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv använts som teoretiskt utgångspunkt då hans idéer grundas kring lärande och utveckling. Lärandet sker i ett socialt och kulturellt sammanhang, vilket Vygotskij uttrycker handlar om att vi lär oss av varandra (Säljö, 2015). Inom det sociokulturella perspektivet lär sig människan hela tiden och befinner sig i ständig utveckling. Människan är en social och kulturell varelse och hur hen uppfattas kan förstås från hens bakgrund och sociala erfarenheter. Språket är det viktigaste redskapet i det sociokulturella perspektivet. Det talade språket är en nyckel till utveckling och det är genom samspel med andra som erfarenheter och kunskap sprids. Språket kallas för ”redskapens redskap” (Säljö, 2015, s. 93) av Vygotskij, då det är genom språket vi medierar världen. Begreppet mediering innebär att redskapen, som språket, används för att förstå världen. Människan använder sig även av språkliga redskap för att kunna beskriva och kommunicera världen. Språket är ett verktyg som hjälper oss att förstå varandra och används för det egna tänkandet, detta hade inte varit möjligt utan språk. Vygotskij poängterade att

tänkandet sker med hjälp av fysiska och mentala redskap som språk, han kallade dessa för kulturella redskap. Det ena utesluter inte det andra utan språket, det mentala redskapet, behövs för att tillämpa det fysiska redskapet. För att lärande ska ske är det viktigt att skapa tillfällen för samtal genom att använda miljön och skapa en språkmiljö som lockar till samspel och lärande (Säljö, 2015). Förskolläraren ska därför skapa miljöer där barn får möjlighet att samspela med alla som vistas i verksamheten (Skolverket, 2016). Säljö (2015) beskriver att metaforen för lärande inom det sociokulturella perspektivet är appropriering. Begreppet kan förklaras när barnet lär sig av den vuxna eller den med mer kompetens och sedan gör lärandet till sitt eget för att spontat kunna använda sig av kunskapen på egen hand. Språket är en viktig källa för hur vi tar till oss kunskap och hur vi approprierar ny kunskap (Säljö, 2015).

Vygotskij beskriver den proximala utvecklingszonen. Han menar att människan alltid är under utveckling och när ett lärande har skett blir det en plattform för fortsatt lärande. För att ett lärande ska ske behöver barnet ha grundkunskaper för det som de behöver utvecklas i. För att barnet ska utvecklas behöver hen stöttning av en mer kompetent individ som kan bistå med instruktioner och begrepp. Den mer kompetenta ger den lärande stöd under tiden för appropriering tills ett nytt lärande skett. Den proximala utvecklingszonen är en viktig idé då vi kan se vart barn är i sitt lärande, hur de lär sig och vad de kan lära sig härnäst (Säljö, 2015).

Utifrån det sociokulturella perspektivet har vi i den här i studien undersökt hur förskollärare planerar sin miljö för att skapa tillfällen för samspel och lärande mellan de som befinner sig i verksamheten. Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare arbetar med att skapa förutsättningar för att flerspråkiga barn ska utveckla alla sina språk. Då språket är verktygens verktyg som hjälper oss att förstå vår omvärld och göra oss förstådda, hjälper detta perspektiv oss att få syn på hur tillfällen för dialog skapas. Eftersom det är en del av lärandeuppdraget att utmana och stimulera barns språkutveckling har vi tagit hjälp av det sociokulturella perspektivet för att synliggöra förskollärarens förhållningssätt till flerspråkighet. Vi tog även reda på hur förskollärare arbetar för att främja språkutveckling hos flerspråkiga barn.

3.3 Språk och dialog

Barn som tidigt i livet haft tillgång till flera språk har visat sig vara bättre på att lära sig nya språk senare i livet än vad barn som endast haft tillgång till ett språk har (Nygren-Junkin, 2006). Flerspråkiga barn har tillgång till många olika språksystem, det vill säga att barnen har

tillgång till flera byggstenar i ett språk. Detta gör det lättare för dem att fortsätta lära sig språk vilket beror på att de har fler språkljud, betoningsmönster och grammatiska system till hjälp för att avkoda och lära sig ett nytt språksystem. Språkutveckling sker genom hela livet, men eftersom barn är mer öppna och mottagliga för att ta till sig nya språksystem har de lättare att lära om de lever i ett sammanhang som utmanar dem till att exempelvis använda sig av ett nytt språk (Ladberg, 2000). Förskollärarens förhållningssätt och kunskaper om språkutveckling är av stor betydelse för att barnen ska kunna utveckla det svenska språket likväl som sitt modersmål. Modersmål är det språk som barnen lär sig hemma i familjen, oftast i tidig ålder. I familjer där vårdnadshavarna pratar olika språk blir båda språken barnens modersmål (Skolverket, 2018). Alla barn ska få möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål i förskoleverksamheten (Skolverket, 2013). För att språkutveckling ska bli så bra som möjligt inom både det svenska språket och barnens modersmål är viktigt att det finns vardagliga samtal som är spontana och inte endast planerade (Skolverket, 2013). Barn behöver prata sitt modersmål med många olika personer för att få fler begrepp och sätta språket i ett sammanhang. För att barnen inte ska tappa något av sina språk är det viktigt att de får möjlighet att använda alla sina språk (Svensson, 1998).

I de svenska förskolorna är det vanligt att språknivån, det vill säga vart barnen befinner sig språkligt, är lägre hos de flerspråkiga barnen än vad deras intellektuella nivå är. Detta kan leda till att förskollärarna inte ser det intellektuella hos barnen på grund av brist i språket (Ljunggren, 2013). Det är personalen som sätter normen för hur kulturen på förskolan ser ut. Det är även deras ansvar att utvärdera verksamheten för att få syn på vilken kultur och vilket språk som finns för att möta och göra dem synliga (Lunneblad, 2009). Det Lunneblad (2009) kommer fram till är att det inte räcker med att arbeta med språk utan det behövs sättas i relation till den kultur som byggs utav normer barnet befinner sig i och skapar.

”The Heidelberg Interaction Training for language promotion in early childhood settings” (Buschmann & Sachse, 2018, s. 68) eller HIT som det förkortas, är ett systematiskt arbetssätt som syftar till daglig interaktion mellan förskollärare och barn. Detta arbetssätt har tagits fram i Tyskland och innebär att förskollärarna får lära sig hur alla barn tar till sig språk och hur de kan stötta och utmana i barnens språkutveckling. Förskollärarna får lära sig olika strategier för hur de interagerar och samtalar med barnen och utbildningen består av sex tillfällen som innehåller olika multimodala metoder. Buschmann och Sachse (2018) beskriver att de får kunskaper om hur de kan skapa och uppmuntra till samtal mellan barnen och hur de handleder

barn som inte är lika villiga till att börja samtala. Arbetssättet kan även ge förskolläraren kunskap kring språkmiljön och hur den kan utvecklas för att främja språkutvecklingen. Det är under interaktionen mellan människor som språkutvecklingen sker, då det är i den verbala kommunikationen som ordförrådet utvecklas och lärandet inträffar grammatiskt (Buschmann & Sachse, 2018). Buschmann och Sachse (2018) belyser hur viktigt det är att utbilda och ge förskolläraren redskap för hur de skapar möjligheter för samtal och stöd i språkutvecklingen. Det är därför förskollärarna under utbildningen observerar videoinspelningar på hur de samspelar med barnen i praktiken för att kunna diskutera och reflektera över sitt förhållningssätt. Genom att uppmuntra till samtal och skapa tillfällen för dialog menar författarna att det blir mer naturligt för barnen att använda sina språk och utmanas i sin språkutveckling dagligen.

I resultatet framkommer det att deltagarna behöver vara aktiva i träningen för att överföra utbildningen till sitt förhållningssätt. Videoinspelningarna har varit till stor hjälp för att synliggöra språkanvändning samt språkutveckling och är en användbar metod för att reflektera över sitt arbetssätt. Buschmann och Sachses (2018) slutsats är att tillämpning av språkutvecklande tillfällen i informella rutiner gynnar språkutveckling. Författarna lyfter även förskolechefen och de andra i personalen är viktiga aktörer i det fortsatta arbetet. Det vill säga, att utbilda och delge de kunskaper och erfarenheter som förskollärarna lärt sig har stor betydelse för fortsatt arbete med språkutveckling hos flerspråkiga barn. Denna metod kan jämföras med Vygotskijs begrepp proximala utvecklingszonen, där den vuxna eller mer kompetenta ger stöd för att utveckla barnen från den uppnådda kunskapen till framtida kunskaper. När ett barn inte har den erfarenhet som krävs för att utvecklas vidare är det den vuxna eller den med mer kompetens som stöttar med begrepp och det som saknas för att utvecklas ytterligare. Barn lär sig på så sätt genom samspelet med den som har högre kompetens än barnet (Säljö, 2015).

3.3.1 Translanguaging

Begreppet Translanguaging myntades av Williams under 80-talet. Han menade att språk utvecklas genom användning i meningsfulla sammanhang (Lorin, 2015). När ett barn kan och tillåts att tala fler än ett språk kallas det för translanguaging (Garcia & Wei, 2014). Inom translanguaging finns det inget som skiljer de flerspråkigas språk från varandra, utan det finns ständiga övergångar och förbindelser mellan språken. Translanguaging syftar till hur människor använder sig av de språkliga resurser de besitter i kommunikation med andra men

även med sig själva. Barn som använder sig av Translanguaging kan ta hjälp av alla sina språk när de utvecklar både sitt modersmål och andra språk (Garcia & Wei, 2014). När barnet lär sig ett andra språk är det viktigt att fortsätta utveckla barnets första språk för att språket inte ska stanna upp (Lorin, 2015). För att ett barn ska lära sig ett nytt språk behöver de använda alla språksystem de har tillgång till då barn lär sig språk genom sina befintliga språksystem (Garcia & Wei, 2014). Barnet kan i detta fall ta hjälp av det språk de kommit längst i för att utveckla andra språk. Dessa språk behöver inte utvecklas för sig utan kan lika väl utvecklas parallellt med varandra. På detta sätt skapar barnen en djupare och större förståelse för sin språkutveckling (Svensson, 2018).

3.4 Språkmiljön

En ”god språklig lärande miljö” (Svensson, 2012, s.29) är en miljö där alla språk är tillåtna och även finns tillgängliga för barnen. Med hjälp av miljön kan språkutveckling främjas vilket gör att miljön har en stor inverkan på barns språkliga utveckling (Löken & Melkeraaen, 1996). Ett flerspråkigt barns språkutveckling, både inom modersmålet och svenskan, kan inte ske i en enspråkig miljö, det vill säga i en miljö där det endast talas ett språk. Det måste tillåtas flera språk och miljön bör vara utformad efter de språk som finns i barngruppen (Kultti, 2017). För att barn ska lära sig nya språk krävs det mer än att språket finns i den miljö barnen vistas i. Det behöver finnas en känslomässig kontakt, till exempel en kamrat eller familjemedlem som talar ett annat språk och först då tar barn till sig ett nytt språk (Ladberg, 2000). Miljön har en betydande roll för språket och har stor inverkan på de samtal som sker mellan barnen. Ljunggren (2013) beskriver att barn samtalar och samspelar i förskolan och lärandet hos barnen utgår från kommunikativ aktivitet där miljöns utformning har stor betydelse för samtalet och samspelet mellan barnen. Det är då viktigt med variation i förskolans miljö. De olika miljöerna kan bidra med olika typer av kommunikation, det vill säga olika sätt som barnen kan samspela med varandra och hur de kommunicerar med varandra, till exempel verbalt språk eller kroppsspråk (Ljunggren, 2013). Flerspråkiga barn lär sig grunderna för språk på samma sätt som enspråkiga barn lär sig menar Ljunggren (2013). Dock menar författaren att det kan ta lägre tid för de flerspråkiga barnen att lära sig samma grund. De resultat som framkommer i Ljunggrens studie är att det är sociala samspel som ligger till grund för kommunikation och att barns intresse styr samtalet för att hålla kvar engagemanget. Ljunggren (2013) belyser hur betydelsefulla tillfällen för dialog är en förutsättning för språkutveckling. Författaren kommer vidare fram till att flerspråkighet inte

alltid ses som en resurs trots att forskning visar att flerspråkighet kan ses som en ingång till att starta ett samtal.

För att kunna behärska både sitt modersmål och svenskan ska det finnas möjlighet för barnen att både lyssna på och tala båda sina språk i meningsfulla sammanhang. Det behöver finnas en stimulerande språkmiljö (Skolverket, 2013). När det finns material med barnens modersmål i deras närmiljö skapas en känsla av tillhörighet för dem. Material som finns tillgängligt för barnen kan vara till exempel böcker, bilder, spel och Ipad. Miljön signalerar att deras kunskaper, språk och kultur har betydelse samt att miljön visar vilka barn som lever där (Ladberg, 2000).

I förskolan ska det finnas intressant och inspirerande material som kan bidra till språkutveckling. Ett sådant material kan vara böcker som kan användas vid högläsning. Dessa tillfällen har stor betydelse för barns språkutveckling då en sådan stund tillsammans med barnen kan skapa tillfällen för dialog där ord och begrepp reflekteras och förklaras. Att använda sig av högläsning kan skapa inre bilder hos barnen och de kan koppla det till sina tidigare erfarenheter (Khousravi, 2017). Ett annat material som kan används i språkutvecklande sammanhang är QR-koder, det är en streckkod med en länk till bland annat ljudfiler, videoklipp eller texter. Med hjälp av en APP i Ipaden kan barnen själva läsa av dessa QR-koder för att få upp information som koden innehåller. QR-koder är ett enkelt material för barnen som de kan använda själva och tillsammans med andra. Koderna kan göra barnen självständiga då de på egen hand kan läsa av dem och sätta sig med det de är intresserade av att göra för stunden (Khousravi, 2017).

Miljön kan många gånger ses som en tredje pedagog, vilket innebär att miljön är anpassad för barnen och är utformad efter deras behov och intresse. Miljön ska även utmana dem samt vara i ständig förändring (Braxell, 2010). Förskolans miljö ska vara lärorik för de barn som befinner sig i den, vilket innebär att den ska inspirera barnen till lek och lärande. Det ska finnas en möjlighet för barnen att utmanas och utforska i förskolans olika miljöer och det är därför viktigt att den är anpassad efter barnens behov och intressen. För att miljön ska ses som den tredje pedagogen behöver den även ge barnen möjlighet att handla och utforska sitt lärande i olika betydelsefulla sammanhang (Wallin, 1996; Dahlberg & Åsén, 2005). Genom att skapa miljöer där barnen får utforska och lära sig tillsammans utvecklas såväl språket som andra kunskaper.

En språkmiljö kräver tillgång till material och att utformningen av miljön ligger i fokus. Den fysiska miljön möjliggör lärande och sätter grunden för utveckling hos barnen (De Jong, 2011; Eriksson Bergström, 2013). De Jong (2011) menar att det är i samspelet med den fysiska miljön som grunden läggs för barns lärande och utveckling. Miljön är ett stöd för barns individuella utveckling och genom att ändra på den förändras även vad som sker och det lärande som kan skapas i den nya miljön. Eriksson Bergström (2013) beskriver hur förskolläraren behöver se miljön som något levande och något som kan förändras för att skapa tillfällen för utveckling hos barnen och även utmanar dem till att lära. Med hjälp av föremål som stimulerar barnens fantasi tränar de sin språkutveckling. Författaren lyfter förskollärarens roll och beskriver hur hens roll i dessa aktiviteter är viktig då hen kan stötta med begrepp och eventuellt leda samtal. Materialet i miljön blir ett verktyg för språkutveckling i detta sammanhang och med en aktiv förskollärare kan den fördjupa och utveckla ord och begrepp (Eriksson Bergström, 2013). Förskollärarna kan i vardagliga sammanhang skapa språkövningar under exempelvis städning och matsituationer för att utmana barns språkutveckling. Eriksson Bergström (2013) konstaterar att förskolläraren bör vara medveten om hur de kan skapa situationer för språkutveckling och ta tillvara på miljön och det material som finns i den. Det kan vara en enkel övning som till exempel när barnen får plocka undan leksaker som har en viss färg. Det viktiga är att ta till vara på tillfällen för språkutveckling och vara medveten om vad miljön bjuder in till (Eriksson Bergström, 2013). Det som Eriksson Bergström (2013) kommer fram till är att det skapas många tillfällen för dialog om miljön och de material som finns. Resultatet visar även att det är förskollärarna som skapar de miljöer barnen vistas i men de vill göra barnen självständiga där de har tillgång till allt material.

I en granskning utförd av Skolinspektionen (2012) visar resultatet att förskolorna tar tillvara på den miljö de har till förfogande när det kommer till iscensättning av miljön och material för lärande. En god miljö bildar meningsfulla sammanhang som är viktigt för att barnen ska kunna utvecklas och lära (Nordin-Hultman, 2004). Det ska därför finnas en trygg flerspråkig miljö som tillåter barnen att tala sitt modersmål och utmanar och utvecklar dem i sin språkutveckling. Dessutom är den fysiska miljöns utformning en del av lärandeuppdraget för förskolan, vilket betyder att förskolan ska utforma miljön för barns utveckling och lärande (Skolverket, 2016). Skolinspektionen (2012) skriver hur viktigt det är att miljön anpassas till den barngrupp som befinner sig i den för att fylla behov, lärande och utveckling. Miljön har alltid varit en del av den pedagogiska verksamheten. Genom iscensättningen av rummen på

förskolan kan utomstående personer få en uppfattning om vilka barn som vistas där och hur barnen uppfattas (Nordin-Hultman, 2004).

3.5 Förskola och hem

Rodriguez-valls och Torres (2014) menar att det är förskollärarnas ansvar att dela ut information till vårdnadshavarna på deras modersmål för att göra dem delaktiga i vad som händer på förskolan. Vårdnadshavarna får, genom information på sitt modersmål, större chans till att förstå den information och även kultur som finns på förskolan (Rodriguez-valls & Torres, 2014). Det författarna kommer fram till är att ge flerspråkiga barn en röst och stötta dem samt att de får den utbildning som krävs för att bli en del i samhället. Kultti (2017) menar att vissa vårdnadshavare med annan kultur anser det är svårt att vara delaktig i verksamheten då mötena mellan vårdnadshavare och förskollärare oftast sker på svenska. Rodriguez-valls och Torres (2014) beskriver att förskollärarna kan ses som en bro mellan olika kulturer, de delar med sig av den svenska kulturen till barnen och vårdnadshavarna delar med sig av sin kultur genom barnen. Genom att ta tillvara på barnens kultur och språk i verksamheten skapas det en miljö som tar tillvara på hela barnet och deras erfarenheter, det kan vara genom böcker, musik och dans.

4. Metod

I detta kapitel presenteras vilka metoder som använts vid genomförandet av studien, tillvägagångssättet under samtalspromenaderna och gruppintervjuerna samt en beskrivning av studiens deltagare. Kapitlet avslutas med dem etiska ställningstaganden som tagits hänsyn till i genomförandet av studien.

4.1 Urval

I studien har förskolorna valts ut utifrån ett kriteriebaserat urval, det innebär att det finns vissa kriterier som förskolorna bör uppfylla för att delta i studien (Christoffersen & Johannessen, 2015). De kriterier som förskolorna valts ut ifrån är: har flerspråkiga barn i barngruppen, utger sig för att arbeta medvetet med språkmiljön och/eller flerspråkighet och har minst en förskollärare på varje avdelning. Dessa kriterier formulerades då de var lämpliga för studien där syftet var att ta reda på förskollärares erfarenheter och tankar kring att arbeta med flerspråkiga barns språkutveckling. Deltagarna valdes ut då de arbetar på förskolor som utger sig för att ha flerspråkiga barn i barngruppen, arbetar medvetet med språkmiljön och/eller flerspråkighet samt har minst en förskollärare på varje avdelning. Utifrån dessa kriterier har tre avdelningar på tre separata förskolor valts ut. På förskola ett deltog två förskollärare under både samtalspromenaderna och intervjuerna. På förskola två deltog två förskollärare under samtalspromenaden och vid intervjuerna deltog ytterligare en kollega och förskolechefen då intresse fanns. På den tredje förskolan deltog en förskollärare under samtalspromenaden och under intervjun deltog ytterligare en förskollärare och en barnskötare då intresse fanns. Alla deltagare har avidentifierats genom att förskola ett har fått namnen Bodil och Britta, förskola två har fått namnen Lisa, Lotta, Lena och Lars och förskola tre har fått namnen Monica och Marianne.

4.2 Val av metod

I denna studie har samtalspromenader i samband med observationer gjorts samt en uppföljande gruppintervju med förskollärarna. Dessa metoder framställer inget absolut resultat utan handlar istället om att tolka och sammanställa resultatet. Kvalitativa metoder är olika former av intervjuer, observationer och analyser som inte bygger på kvantitativ analys (Ahrne & Svensson, 2015). Författarna beskriver även att en kvalitativ metod kan användas när forskaren vill ta reda på hur människor uppfattar och påverkas av olika fenomen. Genom att använda sig av kvalitativa metoder fokuserar forskaren på vilka termer som används i

intervjuer och observationer. Forskaren utgår ifrån vilken betydelse termerna har för deltagarna i studien (Ahrne & Svensson, 2015). Denna studie har utgått från en kvalitativ metod då det är begrepp och termer vi fokuserat på när vi analyserat det insamlade materialet. Det är förskollärarnas uppfattningar och ord som legat till grund för analysen och vi har fokuserat på att fånga upp det som förskollärarna anser vara viktigt för språkutvecklingen hos de flerspråkiga barnen.

4.2.1 Samtalspromenader

För att få syn på hur förskollärarna iscensätter sin språkmiljö användes samtalspromenader. Det är förskollärarna på avdelningen som leder samtalet under samtalspromenaderna, det är då förskollärarna som är i fokus och leder oss genom sin verksamhet. Under samtalspromenader kan ett observationsschema vara till hjälp för att få svar på studiens syfte och frågeställning (se bilaga 1) (Halvar-Franzén, 2007; Klerfelt & Haglund, 2011). Samtalspromenader har valts för att få en konkret bild av verksamhetens iscensättning. Då samtalspromenader är en metod som används för att närma sig andras perspektiv är detta en lämplig metod att använda sig av för att få syn på, i vårt fall, miljöns iscensättning (Klerfelt, 2016).

Observation kan användas som en komplettering av information, i vårt fall fungerar observationen som en komplettering till samtalspromenaden. Den typ av observation som används i denna studie är en strukturerad observation, där forskaren fokuserar sin blick på ett problem (Lalander, 2015; Patel & Davidson, 2003). Under samtalspromenaden var vi deltagande observatörer, vilket innebär att vi ställde frågor och var med och samtalade under promenaden. För att ta reda på hur förskollärarna iscensatt förskolans miljöer och hur de använde sitt språkmaterial var det en fördel för oss att vara aktiva observatörer för att kunna ställa frågor. Efter avslutad samtalspromenad fotograferades miljön och de material som användes som stöd under analysen. Samtalspromenaderna varade i cirka 45 till 60 minuter.

4.2.2 Gruppintervjuer

För att få reda på förskollärarnas tankar och erfarenheter kring flerspråkighet har även semistrukturerade gruppintervjuer genomförts. Detta innebär att vi utgått från en intervjuguide som vi utformat med hjälp av samtalspromenaderna, studiens frågeställningar samt studiens syfte (se bilaga 2). Arbetslagen som deltagit i studien har intervjuats utifrån intervjuguiden (Bryman, 2011). Under gruppintervjuerna har det inte funnits några färdiga

svarsalternativ till frågorna utan deltagarna har själva fått formulera sina svar (Larsen, 2009). Deltagarna har i slutet av gruppintervjun fått möjlighet att ta upp relevant information till studien om de ansåg att det var något de ville förtydliga eller ta upp (Bryman, 2011). Tanken med gruppintervjuerna var att förskollärarna tillsammans skulle kunna diskutera och formulera sina svar. När en gruppintervju genomförs kan det vara enklare för personerna som deltar att prata om ämnet och de som deltar kan på ett enkelt sätt komplettera varandra och få nya lärdomar från de resterande deltagarna i gruppen (Larsen, 2009). Varje gruppintervju varade mellan 20 och 40 minuter.

4.3 Genomförande

Vi började med att maila förskolechefer, de fick information om varför de kontaktades och blev förfrågade om de hade något arbetslag som var intresserade att delta i studien. De fick även information om studiens syfte samt de metoder som skulle användas (se bilaga 3). Dessa mail besvarades inte av någon förskolechef utan istället fick vi ringa till två förskolor som tackade ja till att delta i studien. Den tredje förskolan kontaktade oss efter att vi gjort ett inlägg på Facebook om att vi sökte ett arbetslag till studien.

Sedan skickades det ut ett mail till förskollärarna med mer ingående information om studien, ett missivbrev samt samtyckesblankett (se bilaga 4-6). Patel och Davidsson (2003) belyser vikten av ett missivbrev då de motiverar deltagarna till att delta. I ett missivbrev ska all information ges, vilket gör att innehållet bör vara korrekt formulerat. I mailet fick förskollärarna förslag på tider för samtalspromenader och intervjuer. De blev även informerade om de etiska principerna från Vetenskapsrådet (2002) som vi har tagit hänsyn till i studien. I mailet fick förskollärarna svara på vilken avdelning, kontaktperson samt tider för samtalspromenad och intervju. När svaren från alla deltagare hade kommit in skickades det ut ett bekräftelsemail som klargjorde att informationen mottagits. Öberg (2015) menar att det är viktigt att bekräfta tid och plats med deltagarna för att det inte ska ske missuppfattningar och att alla har samma information. Deltagarna har inte tagit del av observationsschemat eller intervjuguiden innan då vi inte ville att det skulle kunna påverka deras svar eller få dem att ändra i miljön.

4.3.1 Samtalspromenad vecka ett

Under första veckan genomfördes tre separata samtalspromenader tillsammans med förskollärarna från respektive arbetslag. Innan samtalspromenaderna genomfördes satte vi oss ned med förskollärarna för att gå igenom hur samtalspromenaden skulle gå till. En samtalspromenad går, som tidigare nämnts, ut på att deltagarna är i fokus och det är de som leder samtalet (Halvar-Franzén, 2007; Klerfelt & Haglund, 2011). Under samtalspromenaden gick vi igenom de olika verksamheterna och observerade miljön. Förskollärarna berättade hur de hade tänkt när de utformat sin språkmiljö för att främja språkutveckling. Efter avslutad promenad fotograferades miljön på förskolorna, detta för att vi skulle minnas miljöns iscensättning samt vilket material som fanns tillgängligt. Genom att använda kameran kan forskaren gå tillbaka och minnas hur miljön var iscensatt samt det material som var synligt. Fotografering beskrivs som ”den infångar ett utsnitt ur verkligheten” (Sverrisson, 2015, s. 199). Under studien har fotografierna varit till hjälp under analysen.

I den första samtalspromenaden som genomfördes deltog två förskollärare och denna promenad varade i 32 minuter. Den andra samtalspromenaden varade i cirka 40 minuter och i den deltog två förskollärare. I den sista samtalspromenaden som genomfördes deltog en förskollärare och denna samtalspromenad varade i 20 minuter. Under varje samtalspromenad fick vi uppfattningen om att det var en förskollärare som hade större talutrymme än de andra men alla som deltog bidrog med information. Efter varje samtalspromenad transkriberade vi datamaterialet och den dokumentation som förts under tiden.

4.3.2 Gruppintervjuer vecka två

Utifrån dokumentationen från samtalspromenaderna, studiens frågeställningar och studiens syfte formulerades en intervjuguide med frågor till gruppintervjuerna. I studien har semistrukturerade gruppintervjuer genomförts och det har därför inte funnits några färdiga svarsalternativ för deltagarna (Larsen, 2009). Under intervjuerna användes ljudupptagning med hjälp av mobiltelefon, det fördes även anteckningar under intervjun som stöd till ljudupptagningen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Innan intervjuerna fick förskollärarna i varje arbetslag skriva under en samtyckesblankett, detta menar Kvale och Brinkmann (2014) skapar en tryggare start på intervjun och deltagaren får en tillit till de som intervjuar. Under första intervjun deltog endast förskollärarna i

arbetslaget då detta var de riktlinjer de fått. Intervjun varade i 33 minuter och genomfördes på förmiddagen på deras gemensamma kontor där vi satt ostört. Den andra intervjun varade i 36 minuter och genomfördes på eftermiddagen, på denna förskola visade förskolechefen intresse för studien och önskade sitta med, vilket hen gjorde tyst under hela intervjun. I slutet av intervjun ville hen dock bidra med information. Under intervjun på den tredje förskolan satt vi inne på avdelningen under kvällstid och intervjun varade i 22 minuter. På denna förskola fanns det ett intresse hos barnskötaren i arbetslaget att sitta med och lyssna. Under varje gruppintervju fick vi uppfattningen om att förskollärarna hade mer talutrymme än vad barnskötaren och förskolechefen hade. Under samtliga intervjuer förde en av oss anteckningar medan den andra ställde frågor. Genom denna metod kan den som antecknar lägga fokus på att hitta mönster i intervjun, vilket gör att analysarbetet börjar redan under intervjun (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

När vi fått den information som behövdes och sett samma resultat genom att varva samtalspromenader och intervjuer med analys har en mättnad uppnåtts för studien efter att ha besökt tre avdelningar samt intervjuat nio deltagare. Mättnad uppnås när nytt datamaterial inte lägre bidrar med någon ny kunskap utan sorteras in i befintliga kategorier (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). För att säkerställa mättnaden gick vi igenom våra transkriberingar från samtalspromenaderna och intervjuerna som tillsammans utgjorde 41 sidor samt 56 fotografier. För att försäkra oss om att en mättnad hade uppnåtts från det insamlade materialet gick vi tillbaka till forskningsfrågan för att ompröva materialet,vilket innebär att vi gick tillbaka till datamaterialet för att ompröva resultatet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015; Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014).

4.4 Analys

Vi började analysarbetet med att transkribera samtalspromenaderna med hjälp av observationsguiden (se bilaga 1). Även intervjuerna transkriberades för att på ett tydligt sätt kunna reducera och kategorisera materialet. Att transkribera materialet underlättar sorterings- och analysarbetet av det insamlade datamaterialet, menar Denscobe (2016). Att reducera materialet innebär att plocka bort och välja ut vad som är relevant för studien (Larsen, 2009). Genom att reducera materialet får forskaren en överblick av transkriberingarna (Rennstam & Wästerfors, 2015). Den första nivån för att analysera transkriptionerna av samtalspromenaderna och intervjuerna var att skapa ordning i datamaterialet genom reduktion, det vill säga kodning (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). De första koderna är

provisoriska koder och målet med att koda transkriptionerna var att reducera det insamlade materialet till betydelsefulla begrepp. Under andra läsningen slogs flera koder ihop till en gemensam kod. För att finna de koder som var lämpliga för studien tog vi hjälp av studiens syfte och bakgrund. När reduktionen av datamaterialet var utfört och koderna började bli bestämda parades koderna ihop med varandra, enligt Hjerm, Lindgren och Nilsson (2014) kallas detta för tematisering. Syftet med detta var att hitta betydelsefulla kopplingar och mönster som förklarar och fördjupar det som förekom från samtalspromenaderna och intervjuerna. De teman som skapades var: skapa tillfällen till dialog, barnen som resurser, konkreta material, ta vara på modersmål och förskollärarens förhållningssätt. Efter att ha varvat kodning och tematisering nåddes en mättnad som var tillräcklig för att börja dra slutsatser. Slutsatserna stäms av genom att forskaren kontrollerar och omprövar det insamlade datamaterialet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015; Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014), dessa slutsatser utger sedan studiens resultat.

4.5 Tillförlitlighet

För att studien ska vara tillförlitlig finns det fyra olika kriterier att utgå ifrån. Dessa kriterier är: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering (Bryman, 2011).

Trovärdighet innebär att forskaren har säkerställt att studien utförts i överensstämmelse med de forskningsetiska principerna från Vetenskapsrådet (Bryman, 2011). Riktlinjerna från Vetenskapsrådet har följts och redovisas under etiska aspekter, vi anser att kriteriet för trovärdighet uppnåtts. Det andra delkriteriet är att ge tillbaka resultatet till deltagarna som kan godkänna resultatet eller komma med korrigeringar. Detta delkriterie uppnås inte vilket sänker trovärdigheten då vi inte haft någon kontakt med deltagarna under sammanställningen av resultatet. Överförbarhet innebär att resultatet är användbart i förskolans praktik (Bryman, 2011). Detta kriteriet uppnås då vi anser att andra förskollärare kan ta del av resultatet kring hur deltagarna i studien har iscensatt sina miljöer samt hur olika typer av material kan användas för att främja språkutveckling. Pålitlighet innebär att forskaren är noggrann med att beskriva och redogöra alla moment i forskningsprocessen (Bryman, 2011). I studien har vi beskrivit hur hela forskningsprocessen gått till genom att redogöra för allt, från hur vi tog kontakt med deltagarna till hur vi redovisat resultatet. Konfirmering innebär att forskaren inte lägger några egna värderingar eller åsikter och agerar i god tro (Bryman, 2011). Då vi är medvetna om att människan inte är fri från egna värderingar har vi genom forskningsprocessen reflekterat över studiens syfte för att undvika att egna värderingar ges

utrymme i studien.

4.6 Etiska aspekter

Vid utförandet av en forskningsstudie finns det etiska krav att utgå från, så kallade forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2002). Det första kravet är informationskravet som innebär att vi som utför studien informerar deltagarna om studiens syfte och deras roll. Utifrån detta krav har ett mail skickats ut med information om studien där deltagarna kan välja om de vill delta. Det andra kravet är samtyckeskravet, forskaren ska i detta fall inhämta samtycke från deltagarna och i vissa fall även från vårdnadshavare. I vårt fall har vi innan intervjun gått igenom och skrivit under samtyckesblanketten med deltagarna. Alla deltagare har rätt att avbryta sin medverkan utan att det medför negativa följder för dem samt att de inte ska bli påtvingade eller påverkade till att delta i studien. I informationsmailet skickades det även ut ett missivbrev med tillhörande samtyckesblankett. Konfidentialitetskravet är det tredje kravet som innebär att uppgifterna om de berörda i studien är under konfidentialitet genom att förvaras på en plats där obehöriga inte har tillgång till materialet. Deltagarnas konfidentialitet garanteras genom att vi avidentifierat förskolorna och deltagarnas namn i analysen och resultatet utefter de namn som vi tidigare nämnt i studiens urval. Deltagarna har i förväg informerats om att användningen av studiens insamlade material endast används för forskningens ändamål. Nyttjandekravet är det fjärde kravet som betyder att det insamlade materialet endast används för forskningens ändamål och får inte lämnas ut eller användas för kommersiellt eller icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2002).

5. Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat ur ett sociokulturellt perspektiv där begreppen proximala utveckligszonen, appropriering och språket används som analysbegrepp (Säljö, 2015). Studiens syfte är att undersöka hur förskollärare arbetar med de flerspråkiga barnens språkutveckling och hur förskollärarna arbetar för att iscensätta sin språkmiljö samt hur de arbetar med materialet som kan ses som hjälpmedel för språkutveckling. Studiens frågeställningar är:

- Hur iscensätter förskolläraren förskolans språkmiljö för att främja flerspråkiga barns språkutveckling?
- Hur beskriver förskolläraren sitt förhållningssätt till flerspråkiga barns språkutveckling?

5.1 Skapa tillfällen till dialog

Det framkommer i vår studie att förskollärarna använde sig av matsituationerna för att skapa tillfällen för språkutveckling. En av förskolorna fick maten serverad vid borden, detta tar de då som tillfälle för att sätta ord på köksredskap, vad maten heter och hur saker smakar. Förskollärarna ansåg att de hade ett öppet klimat på förskolorna där alla språk var tillåtna och ingen nekas att tala sina språk. En förskollärare berättade om en händelse då ett barn kommer in på förskolan och talar assyriska med vårdnadshavaren, när förskolläraren mötte dem i hallen bytte barnet språk till svenska. Väl inne på avdelningen satt det några andra barn som även de hade assyriska som modersmål och barnet började då tala assyriska med dem. Förskolläraren berättade hur de arbetar för att skapa detta tillåtande klimat där barnen tillåts tala sina modersmål. En förskollärare uttrycker följande:

> Ja men det tror jag också som du sa att vi är tillåtande att vi bromsar dem inte utan de får … vill de prata flera timmar på sitt språk så får de ju prata det, de får prata med varandra. (Monica)

Med detta citat tolkar vi att det handlar om att barnen tillåts tala alla sina språk. Förskolläraren har ett förhållningssätt där det är tillåtet att tala alla sina språk och som förskolläraren uttrycker det så ”bromsar” de inte barnen utan har ett klimat där alla språk är tillåtna.

På en förskola berättade förskollärarna att de medvetet satte upp bilder på barnen när de lekte i de olika miljöerna för att skapa dialoger kring bilderna. Förskollärarna menar att de på detta sätt kunde avläsa var barnen befann sig i sin språkutveckling på ett informellt sätt. När språket hindrar förskollärare att kommunicera med vårdnadshavare eller barn använder de sig av kroppsspråk för att förmedla information. Det finns förskolor som använde sig av ett stödmaterial som heter: När språket inte räcker till (Maier, 2012). I denna bok finns det bilder på saker under olika kategorier som, exempelvis kläder. Förskollärarna beskrev även hur de kan ta till engelskan när det behövs. De berättade att leken är en bra ingång till språk, förskolläraren ansåg att leken inte ställer några krav på barnen utan de kan istället titta på och härma de andra. Barnen kunde vara med i leken utan att prata, för att sedan när barnen kände sig bekväma, våga prata mer och mer förklarar förskolläraren.

Två av förskollärarna talade om att barnen först och främst behöver kunna sitt modersmål innan de kan lära sig ytterligare ett språk. En av dem beskrev det som att det kan bli rörigt för barnet om de ska lära sig båda språken samtidigt. ”Du måste ju kunna det första för att […] kunna bygga vidare på ett annat språk” (Britta). Under en samtalspromenad var det en förskollärare som tog upp att en del barn tappar det svenska språket när de åker utomlands under en längre tid. När barnen sedan kommer tillbaka till förskolan kan det till en början vara svårt för barnet att förstå svenskan. Förskolläraren berättar då hur de övriga barnen är en stor resurs som hjälper till att översätta och skola in barnet i verksamheten igen.

5.1.1 Språkutvecklande resurser

En förskola samarbetade med vårdnadshavarna och tog hjälp av dem för att finna barnens språkdomäner. Förskollärarna tog även hjälp av vårdnadshavarna för att översätta ord och begrepp till bildstödjande material vid exempelvis matborden. Förskollärarna på denna förskola ville att vårdnadshavarna skulle vara delaktiga i verksamheten och att de skulle känna sig som samarbetspartners. En av förskollärarna uttryckte att vårdnadshavarna är den bästa resursen de har och att det är en stor tillgång för deras översättningsarbete och när de vill ta reda på olika seder från deras kulturer. ”Som vi mycket här nu då när vi har tagit hjälp av föräldrarna att översätta vissa måltidsord som vi har på väggarna.” (Bodil).

På samtliga förskolor fanns det kollegor som talade några av barnens modersmål, de kunde till exempel hålla i samlingar, läsa böcker och hjälpa till i kontakt med vårdnadshavare. En av förskollärarna berättade att de flerspråkiga kollegorna använder språket parallellt med

svenskan för att ge dubbel betydelse för ord och begrepp. En av förskolorna planerade att ha språksamlingar på arabiska och assyriska då en av kollegorna talar dessa språk. Tanken var sedan att de ska ha samma samlingar på svenska och att dessa samlingar ska hållas med alla barn, även de barn som har ett annat modersmål. Vidare förklarar en förskollärare följande:

> Och sen är det ju de att tanken är ju också att men vi har barn och kollegor som är både arabisktalande och assyrisktalande med språksamlingar är ju tanken också att hon ska liksom komma igång med […] samling på ja men assyriska tror jag först för det är den största gruppen inne hos oss. Och sen kanske vi har dan efter exakt samma samling fast på svenska. (Britta)

5.2 Se barnen som resurser

En förskollärare berättade hur de svenskspråkiga barnen dagligen möter flera olika språk och hur barnen intresserar sig för kamraternas modersmål. Genom att visa intresse för barnens modersmål stärker förskollärarna barnens självkänsla och på så sätt kan barnen ses som en resurs där de kan hjälpa både förskollärare och andra barn att utvecklas och lära sig nya ord och begrepp. En förskollärare berättade hur de använder sig av de barn som talar samma modersmål som tolkar när det kommer nya barn som ännu inte lärt sig svenska. En förskola brukade göra lekgrupper där en förskollärare fanns med som lekledare. I denna grupp tog de tillvara på de barn som är språkstarka i svenskan och sitt modersmål för att hjälpa de språksvaga barnen att utveckla sina språkkunskaper. En förskollärare berättade hur barnen kan ta hjälp av de andra barnen vid inskolning då de förklarar förskolans regler och kultur.

> Använda barnen som alltså som pedagoger är ju lite fel men lekledare eller förebilder och sånt det går mycket fortare än oss för barnen talar om våra regler och våran kultur här med alltså kom nu nu ska vi göra det här tvätta händerna och så… (Lotta)

Ur detta citat tolkar vi att de flerspråkiga barnens kunskaper tas tillvara på i verksamheten och ses som en stor tillgång till att förklara de kulturer och regler som förekommer i verksamheten.

5.3 Konkreta material

Samtliga förskollärare använde sig av böcker som språkutvecklande material, barnen fick sitta både med förskollärare och själva. De fick även låna hem böcker på sitt modersmål och svenska som de kunde läsa hemma tillsammans med sina vårdnadshavare. Förskolläraren

ansåg att det var viktigt för barnets språkutveckling att de fick lyssna mycket på böcker. Därför uppmuntrades vårdnadshavarna att låna med sig böcker hem genom förskolan.

> Nu så arbetar vi ju mer med då att de får använda sitt eget språk och sen är det ju olika material som vi använder oss utav; böcker […] på olika språk då som vi har lånat. (Marianne).

I detta citat förklarar en förskollärare hur de använder sig av böcker på olika språk som material i förskolan.

På en av förskolorna använde de sig förskollärarna av LegiLexi som är ett språkmaterial där barnen kunde trycka på en bild för att höra vad något heter på svenska och sitt modersmål, det är både begrepp och ord i olika kategorier. Förskollärarna använder sig även av leklådor, dessa lådor bestod av material för olika yrkesroller som exempelvis doktor och bonde. Materialet var till för att skapa lekar fyllda med ord och begrepp som kunde vara nya för en del barn. Samtliga förskolor hade så kallade språkpåsar, dessa tillhörde förskollärarna och fanns inte tillgängliga för barnen men bad de om materialet plockades det ner. Språkpåsarna innehöll olika språkövningar, det kunde vara allt från att sätta begrepp till att berätta sagor. En förskola hade ett pussel med ytterkläder på bilderna som stöd för de barn som inte kunde svenska. Med hjälp av detta kunde förskollärarna beskriva vad barnet skulle ta på sig härnäst. På en förskola använde de sig av ett bildschema där de satte bilder på vad som skulle göras under dagen, ibland berättade barnet på sitt språk vad bilden föreställer, förskolläraren talade sedan om vad bilden föreställer på svenska.

Förskollärarna på samtliga förskolor använde sig av digitala verktyg för att stödja språkutvecklingen. Förskollärarna på en förskola använde sig av QR-koder där barnen själva kunde, med hjälp av exempelvis Ipaden, scanna koden för att få upp information. Barnen kunde till exempel höra Pino på 13 olika språk eller lyssna på födelsedagssången på olika språk. På förskolan fanns det QR-koder uppsatta på olika ställen i miljön som inspiration och stöd. Förskollärarna tyckte att det var en lätt metod som kunde användas i många olika sammanhang och framförallt i arbetet med språk. ”Ja, de här QR-koder och allting så vi kan ju använda den här sagan eller så då kan man lyssna på det språket, det de har hemma och så” (Lena).

5.4 Ta vara på modersmål

Förskollärarna på en förskola ansåg att modersmål var viktigt men har svårt att stötta, hjälpa och utveckla barnen i det. En av dessa förskollärare uttryckte i frustration ”vi kan ju inte checka av […] vad de har för kunskaper på sitt modersmål […] det är ju det svåraste egentligen” (Monica). Vi tolkar detta som att förskollärarna inte har kunskaper i barnens modersmål och kan därför inte avgöra hur deras språkutveckling förändras. Förskollärarna i ett annat arbetslag arbetade ständigt med att uppmuntra barnen till att tala och använda sitt modersmål. Förskollärarna som ansåg det svårt med modersmål beskrev att de varken stöttade eller uppmuntrade barn som inte vågar eller vill tala sitt modersmål. Förskollärarna på en förskola berättade att de har haft ett samarbete med SFI-elever (Svenska För Invandrare) som har besökt förskolan för att ha språksamlingar med de barn som har samma modersmål som SFI-eleven. Tanken var att förskollärarna sedan ska ha samma eller liknande samlingar tillsammans med barnen på svenska. Förskollärarna på de andra två förskolorna hade hört talas om detta samarbete och en av dem kommer ta del av samarbetet inom en snar framtid.

Förskollärarna på en förskola beskriver hur de tog hjälp av en kollega som talar barnens modersmål under måltidssituationerna. De barn som behöver extra stöttning i sitt modersmål satt tillsammans med denna kollega under måltiderna och fick ett informellt lärtillfälle av modersmålsstöd. Utöver detta hade ingen av förskolorna vi besökt modersmålsstöd utifrån. Ett av arbetslagen är medvetna om att modersmålsstöd finns att tillgå och hur de ska gå tillväga för att skaffa detta; men ansåg sig inte vara i behov av det. Personalen på de andra två förskolorna beskriver att de vet att det finns men inte hur de ska söka eller gå tillväga för att få den hjälpen. Förskollärarna på en förskola har särskilda förväntningar på modersmålsstödet. De anser att de ska komma till förskolan och vara en del av verksamheten under den tiden de är på plats. De motsätter sig att barnen skulle gå iväg för att ha modersmålsstöd utan vill istället ge stöd i det som händer i verksamheten.

5.5 Förskollärarens förhållningssätt

Förskollärarna är noga med att se barnens behov och se vad det enskilda barnet behöver för att utvecklas. Beroende på vilken inställning förskolläraren har till flerspråkighet påverkas deras arbetssätt, berättade en av förskollärarna. Hen beskriver även hur fördomar och inställningar påverkar hur förskollärare arbetar, vilket i sin tur påverkar barns utveckling och lärande. ”Själv måste man ha intresse för det” (Lisa). En förskollärare beskriver hur viktigt

det är att som förskollärare ha ett intresse för språk och språkutveckling då normer och värderingar speglas i barngruppen. Förskollärarna berättar hur de benämner och stöttar med begrepp till de barn som håller på att lära sig det svenska språket. ”Du kan jobba i motvind i flera veckor men när du väl kommer dit då är det ju värt dom veckorna.” (Britta). Förskolläraren beskriver hur de kan arbeta i motvind under flera veckor men att det ändå är värt det då de till slut hör barnen säga de ord och begrepp som de övat.

Förskollärarna beskriver att det behövs ett förhållningssätt där det finns en förståelse för att alla inte kan det svenska språket och att förskollärare bemöter de kulturkrockar som blir på ett professionellt sätt. De menar att förskollärare hela tiden ska vara medforskande, alltid vilja lära sig nya saker och alltid hålla sig uppdaterad om aktuell forskning kring flerspråkighet.

> Och att de är uppmärksamma på att det finns mer än bara sitt språk och svenska utan vi kanske blandar in engelska eller jaha så kommer nästa och säger ja men jag säger så här och de lär sig av varandra att de blir nyfikna på andra språk än bara det de kan. (Lena)

Utifrån detta citat tolkar vi att förskollärarna är öppna och tillåter barnen att tala sitt språk. De är medforskande och deltar i barnens språkutveckling på ett professionellt sätt. Utifrån detta citat tolkas även att förskollärarna uppmuntrar barnen till att tala sina modersmål med varandra i barngruppen och även bjuder in de barn som inte talar samma modersmål.

Förskollärarna beskriver också att förskolan är vårdnadshavarnas största kontakt med det svenska samhället. Detta gör att de känner ansvar för att hjälpa och inkludera barnen i verksamheten. Förskollärarna på två av förskolorna bjuder in vårdnadshavarna till speciella tillfällen på förskolan där de får ta del av de kulturer som finns representerade. Förskollärarna beskriver hur vårdnadshavarna uppskattar dessa tillfällen då det skapas nya kontakter och de får ta del av varandras kulturer.

Förskollärarna på en förskola har inte arbetat med flerspråkighet tidigare och hade inte förstått varför barnen ska prata sitt modersmål på förskolan. Det var först efter en föreläsning om ämnet som förskollärarna blev mer öppna och förstod varför det är viktigt att låta barnen tala sitt modersmål även i förskolan. Arbetslaget uttryckte att de inte uppnår läroplanens intentioner med att utveckla barnens modersmål då de endast arbetar med att utveckla det svenska språket. Förskollärarna uttrycker att de inte är medvetna om vilka resurser som finns

att tillgå från samhället. Dock har de tagit hjälp av språkoteket där de har fått material som till större delen är riktat för att utveckla det svenska språket. Under intervjun reflekterade förskollärarna över att de behöver mer kunskap kring flerspråkighet och fler idéer om hur de kan arbeta för att stärka de flerspråkiga barnens modersmål. En annan förskola uttrycker att det är viktigt att vara pålästa och medvetna om språkets betydelse. Dels för att kunna förklara för vårdnadshavare varför det är så viktigt att barnen får prata sitt modersmål och dels för sin yrkesprofession. Förskollärarna tog upp hur viktigt det är att vara positiv till att kunna många språk och föra över detta till barnen.

5.5.1 Språkutvecklande miljö

En förskollärare lyfter fram att barnen spenderar större delen av dagen på förskolan och att det därför är viktigt att miljön stimulerar barnen och fångar deras intresse för lärande och utveckling. Förskolläraren påpekar att miljön ska inspirera till lärande och lek samt att miljön ses som ett hjälpmedel för språkutveckling. De betonar att arbetslagets syn på miljön, kunskapssyn och barnsyn har spelat roll i hur miljön utformats. Förskollärarna beskriver hur iscensättning av miljön påverkar språket beroende på vad det är för lek i den miljö barnen vistas i. En förskola har iscensatt en hemvrå för att barnen ska få svenska begrepp om vad som händer och vad som fanns i hemvrån som de annars bara får på sitt modersmål hemma. Förskollärarna utformade miljön för att skapa dialoger då de ansåg att det är genom samspel med andra som språkutveckling sker.

Från de samtalspromenader som genomförts har det framkommit att tecken på flerspråkighet synliggörs i miljön genom till exempel stödord och bilder vid matborden. Enligt våra tolkningar hade den ena förskolan starkare tecken på flerspråkighet som genomsyrade hela miljön. På denna förskola fanns det QR-koder med sånger, böcker och alfabet på flera olika språk. Den tredje förskolan som besöktes hade inga tecken på flerspråkighet trots att det fanns sju flerspråkiga barn i barngruppen. Förskolläraren menar att miljöerna inte är utformade för språk utan för lek och lärande.

Förskollärarna berättade att det är barnens intresse som styr hur de iscensätter sin miljö för att skapa tillfällen för dialog. De berättar hur de har förändrat och utvecklat sin miljö efter vad barnen är intresserade av för att inspirera till lek och lärande. Ett tecken på att barnen inte längre har intresse för miljön är när de slutar leka och vara i miljön. Förskollärarna berättade hur de med hjälp av barnens intressen kan förändra miljön för att barnen åter igen ska hitta

tillbaka till leken. Utifrån barnens intresse anpassades språkmaterialet och förskollärarna berättade att materialet är föränderligt och anpassas eller ändras beroende på vad barnen har för intressen.

5.6 Analys av resultat

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kommer förskollärarnas beskrivningar analyseras utifrån begreppen: språk, proximala utvecklingszonen samt appropriering.

Inom det sociokulturella perspektivet uppfattas människan som en social och kulturell varelse som i samspel med andra lär och bygger relationer. I studiens resultat framkommer det att förskollärarna beskriver att det krävs intresse från deras sida för att arbeta med flerspråkighet. De beskriver hur deras förhållningssätt till språk speglas i barngruppen, har de ett tillåtande klimat där alla språk välkommas ger det barnen självförtroende att använda och samspela med andra på alla sina språk.

Språket är ett av de begrepp som framkommer i resultatet och inom det sociokulturella perspektivet beskriv språket verktygens verktyg (Säljö, 2015). Samtliga förskollärare i studien är överens om att språk har en central roll i förskolan och är väsentlig för språkutvecklingen. Förskollärarna beskriver hur viktigt det är att skapa tillfällen för dialog där barnen får utmanas och utvecklas i meningsfulla sammanhang. Det framkommer vidare att det är av vikt att se språket som resurs genom kollegor, barn och vårdnadshavare, då de kan översätta eller utveckla ett samtal med de barn som talar samma språk. Språket skapar möjligheter och förskollärarna beskriver hur viktigt det är att ta vara på de informella dialoger som uppstår. De beskriver hur dialoger kring matborden ses som språkutvecklande tillfällen där många ord och begrepp används och hur viktiga dessa är för att utveckla barnens språk.

I analys av proximala utvecklingszonen framkommer det i studien att förskollärarna beskriver hur den vuxna eller mer kompetenta ses som resurstill barnets fortsatta lärande. De beskriver hur kollegor och andra barn stöttar och hjälper med ord och begrepp i olika situationer i verksamheten. Förskollärarna beskriver hur de ser dem som resurser och tar tillvara på deras kunskaper och erfarenheter för att utveckla språket hos de flerspråkiga barnen. De beskriver även hur de tar tillvara på barns intresse när de skapar nya miljöer eller tar fram nytt material. Förskollärarna är eniga om att det stärker barnens självkänsla om man utgår från barns

intresse och det medför att barnen leker och använder sig av miljön och materialet. Genom att skapa miljöer utifrån barns intresse fångar det barnen till att leka och använda sig av miljön och materialet. Förskollärarna beskriver hur de i dessa lekar lär sig nya ord och begrepp av sina kamrater samt av de förskollärare som deltar i leken, som kan liknas vid begreppet proximala utvecklingszonen.

Appropriering analyseras i situationer då förskollärare beskriver hur de arbetar med ett barns språkutveckling och hur de senare kan höra barnet använda ord och begrepp i andra sammanhang. Förskoläraren beskriver detta tillfälle som att arbeta i motvind men att resultatet är belöningen och de ger förskoläraren kraft att fortsätta arbeta med språkutveckling. Förskollärarna beskriver hur miljön iscensätts för att utveckla språk då de kan härma kamraterna eller vuxna för att sedan appropriera orden och begreppen till sitt eget lärande.

5.7 Sammanfattning av resultat

Studiens resultat visar att det finns en vilja hos förskollärarna som deltar, att barnen på förskolan tillåts att tala alla sina språk. I resultatet framkommer det även att miljöns iscensättning för att skapa tillfällen till dialog har betydelse för de flerspråkiga barnens språkutveckling. Förskollärarna som har deltagit i studien är noga med att ta vara på de spontana tillfällen som uppstår för språkutveckling. De tar även tillvara på de flerspråkiga barnen och kollegorna som resurser när det svenska språket inte räcker till. Samtliga förskolor som deltar i studien använder sig av språkutvecklande material, som exempelvis böcker och språklådor, för att utveckla nya ord och begrepp.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet kopplat till bakgrunden, vårt val av metod och förslag på annan möjlig metod för detta ämne. Kapitlet avslutas med hur studien kan komma till användning i praktiken samt vidare forskningsförslag.

6.1 Resultatdiskussion

Här diskuteras det som framkommit i resultatet kopplat med den tidigare forskningen och läroplanens intentioner.

6.1.1 Diskussion kring språk och dialog

I Skolverket (2016) står det att alla barn ska ha möjlighet att tala sitt modersmål. Detta mål uppfylls på förskolorna som besökts då förskollärarna aktivtarbetar med att tillåta barnen att tala sina modersmål likväl som svenskan. Förskollärarna beskriver hur de har ett öppet och tillåtande klimat där barnen tillåts att tala alla sina språk. Detta stärker Garcia och Wei (2014) och Svensson (2018) då de anser att förskollärarna ska skapa förutsättningar för barnen att tala alla sina språk i verksamheten och på så sätt utveckla båda språken parallellt, denna metod kallas translanguaging. För att en språkutveckling ska ske, krävs det att förskolläraren skapar många betydelsefulla tillfällen för dialog. Därför arbetar två av arbetslagen dagligen med att skapa tillfällen för samspel, detta stärks genom det sociokulturella perspektivet där det är i samspel med andra som barn lär sig (Säljö, 2015).

Förskollärarna på den tredje förskolan tillåter barnen att tala sitt modersmål men skapar inte tillfällen för språkutveckling. Förskollärarna menar att de saknar kunskap om hur de ska arbeta med flerspråkighet och diskuterar mellan varandra under intervjun hur de skulle gå tillväga för att utveckla sin verksamhet. Förskollärarna kom fram till att de inte når läroplanens mål kring utveckling av barnens modersmål och diskuterar vilka förutsättningar de behöver för att uppnå målet. Förskollärarna berättar hur de behöver kunskap om hur barn lär sig språk samt under vilka förutsättningar språkutveckling sker. De diskuterande även kring hur de kan iscensätta sin språkmiljö för att skapa tillfällen för dialog. Det systematiska arbetssättet HIT (Buschmann & Sachse, 2018) som presenterats i bakgrunden kan vara ett sätt att gå vidare med arbetet kring flerspråkighet och språkutveckling. En förskollärare betonade hur viktigt det var att ta del av den nya forskningen som berör flerspråkighet. Vidare ansåg

förskolläraren att det även är deras ansvar att vara intresserade av flerspråkighet och vilja utvecklas i sin yrkesroll.

En förskollärare berättade att det är viktigt att barnen är trygga på förskolan och att det finns ett tillåtande klimat där barnen tillåts att tala sitt modersmål likväl som svenskan. Genom att ha ett öppet och tillåtande klimat på förskolan där barnen tillåts att tala sitt modersmål, talade förskolläraren om att de flerspråkiga förskollärarna ofta kommer till hjälp för att stötta och hjälpa till med språket. Ljunggren (2013) menar att det krävs en kommunikation mellan människor för att språket ska kunna utvecklas. Det är förskolläraren som sätter normen för vilka språk som tillåts att talas i verksamheten. Samtliga förskolor i studien hade skapat normer där det är tillåtet att tala sitt modersmål och två av förskolorna iscensätter även sin verksamhet för att skapa tillfällen för dialog. Genom att lyfta de språk som barnen har, skapar förskolläraren ett öppet klimat för språk. En förskollärare beskriver en situation där barnen använder sig av det språk som behövs för att göra sig förstådd. Ljunggren (2013) menar att barnen på förskolan använder sig av olika språk beroende på vilket sammanhang de befinner sig i. Tillåts då barnen att tala sitt modersmål använder de sig av det språk de känner sig mest bekväma med. Barnen kan då anpassa sitt språk till situationen och på så sätt utvecklas både barnets modersmål och det svenska språket.

6.1.2 Diskussion kring språkutveckling

En förskollärare berättar att barn inte kan lära sig ett nytt språk innan de behärskar sitt modersmål. Aktuell forskning visar däremot hur språk kan läras in parallellt, barnet behöver inte behärska ett språk innan de lär sig ett annat (Svensson, 2018). Barn som ges möjlighet att utveckla svenskan parallellt med sitt modersmål har större chans till en god tvåspråkighet. Detta stärker Lunneblad (2013) som menar att om det skapas tillfällen för dialog i meningsfulla sammanhang får barnen större förutsättningar för språkutveckling. Ett av arbetslagen beskriver hur de har utformat sin miljö för att barnen tillsammans ska kunna utveckla språk samtidigt som de ska kunna härma både sina kamrater och de vuxna för att utveckla sina språk. På detta sätt tar barnen till sig vad de andra gör och approprierar det till sitt eget lärande (Säljö, 2015). Förskollärarna berättar vidare hur barnen lär sig av varandra och vilken resurs de har i barngruppen. De barn som har samma modersmål på förskolan stöttar varandra, förskollärarna berättar hur de tar tillvara på dessa tillfällen där barnen lär varandra. Genom att ta tillvara på de informella tillfällena för språkutveckling sätts språket i

ett sammanhang vilket gör de spontana tillfällena för språkutveckling viktiga (Skolverket, 2013).

En av förskollärarna tar upp att flerspråkiga barn som åker bort under en längre tid kan tappa det svenska språket under resan och får lära om när de kommer tillbaka till förskolan. Vid dessa tillfällen berättar förskollärarna att de övriga barnen är en stor resurs eftersom de hjälper till att stötta i språkutvecklingen. Om barn inte får möjlighet att tala ett språk tappar de språket och får börja om på nytt menar Svensson (1998). Språket är något som behöver användas för att utvecklas. Det handlar inte bara om att barnet behöver prata sina språk med familjen utan även med personer runt om för att få fler begrepp och en större betydelse för språket (Svensson, 1998). För de barn som har tappat språket och behöver lära om på nytt, har miljöns utformning stor betydelse för språkutvecklingen. Om miljön är inbjudande och skapar tillfällen för dialog blir det enklare för dessa barn att ta till sig språket igen med hjälp av de övriga barnen (Säljö, 2015).

6.1.3 Diskussion kring språkmiljö

Då barnen spenderar större delen av dagen på förskolan ska miljön utformas efter deras intressen. Ljunggren (2013) menar att det ska finnas en variation i förskolans miljö, denna variation ska bidra till att barnen får möjlighet att samtala och samspela med varandra på flera olika sätt. Förskollärarna beskriver att de behöver ha ett intresse för språk då deras normer och värderingar speglas i barngruppen. Det är därför viktigt att som förskollärare vara en god förebild där de tillåter att barnen talar alla sina språk och att de får uttrycka sig på det språk de är mest bekväma med. Att anpassa verksamheten efter barnens behov och intressen menar Braxell (2010) är viktigt för att barnen ska få möjlighet att utmanas i och utforska språk i förskolans olika miljöer. Dessa samspel kopplas till det sociokulturella perspektivet där barn lär i samspel med varandra och miljön. Förskollärarna i ett arbetslag tar upp hur viktig miljöns iscensättning är för barnens språkutveckling. Förskollärarna berättar att när barnen slutar vistas i miljön är de noga med att ändra den för att det ska bli en spännande och lärorik plats för barnen igen. Att skapa tillfällen för barnen där de kan lyssna på och prata olika språk i meningsfulla sammanhang är viktigt för deras språkutveckling, som Skolverket (2013) betonar. Är språkmiljön stimulerande kan dessa tillfällen för språkutveckling ske. Inom det sociokulturella perspektivet betonar Vygotskij hur en ordnad och stimulerad språkmiljö som erbjuder barnen utmaningar är väsentligt för språkutvecklingen. En god språkmiljö är en miljö där alla språk är tillåtna, menar Svensson (2012). Alla förskolor beskriver hur de är öppna och

tillåtande till alla språk som finns i barngruppen och att de inte nekar någon att tala sitt modersmål. Många av förskollärarna tar upp att de utmanar barnen till att använda sitt modersmål i verksamheten. Skolverket (2013) betonar att förskolan ska vara en trygg och lärorik plats för barnen och förskollärarna bör vara medvetna om hur mycket mod som krävs för barnen att tala ett språk som de är andraspråkstalare av. Det är därför viktigt att som förskollärare skapa en trygg atmosfär där barnen vågar testa och utmana sig i sin språkutveckling.

Förskolorna som deltar i studien använder sig av böcker som språkutvecklande material i både informella och formella sammanhang. Khousravi (2017) menar att högläsning skapar tillfällen för samtal kring ord och begrepp som förekommer i sagorna, som i sin tur bidrar till språkutveckling. Det är inte bara i lärarledda situationer som barnen kommer i kontakt med böcker utan de sitter även själva och läser eller tillsammans med de andra barnen. I dessa situationer skapas det många spontana tillfällen för dialog som bidrar till språkutveckling (Khousravi, 2017). Två av förskolorna berättar att vårdnadshavarna får låna hem böcker från förskolan på både svenska och andra språk. En förskollärare berättar hur viktigt det är för barnens språkutveckling att få böcker lästa för sig i olika sammanhang. Därför uppmuntrar de vårdnadshavarna att låna hem böcker och berättar varför det är bra att läsa för barnen. Ett annat material som en av förskolorna använder sig av var QR-koder som placeras på olika platser i miljön. QR-koderna är enkla för barnen att använda på egen hand med hjälp av en Ipad. Genom att använda QR-koder som språkutvecklande material görs barnen mer självständiga då de på egenhand kan skanna QR-koden för att lyssna på böcker och sånger (Khousravi, 2017). Förskollärarna berättar att det är ett enkelt material att använda sig av och innehållet kan anpassas till barngruppens behov.

6.1.4 Studiens bidrag till samhället

I följande avsnitt diskuteras studiens bidrag till samhället utifrån tidigare forskning och det resultat som framkommer från förskollärarnas beskrivningar.

Skolverket (2016) beskriver att det skett en internationalisering i det svenska samhället vilket vi tolkar till att allt fler barn växer upp med fler än ett språk, detta stärker även Ljunggren (2013). Förskollärarna som deltagit i studien beskriver hur många vårdnadshavare berättar för dem att förskolan är deras största kontakt med det svenska samhället. Detta bidrar till att några av förskollärarna som deltagit i studien bjuder in vårdnadshavarna till speciella tillfällen

på förskolan där de får ta del av varandras kulturer. Förskollärarna beskriver hur dessa tillfällen är uppskattade då de får en inblick i varandras kulturer och att nya kontakter skapas. Detta är något som Lorentz (2013) stärker då han menar att det behövs ett möte mellan olika kulturer och olika värderingar som förkommer i samhället. Detta leder till att förskolan blir en mötespunkt för många vårdnadshavare för att sedan ta steget ut mot samhället. Lorentz (2013) beskriver hur detta möte liknas vid det som sker i samhället där olika kulturer och språk dagligen möts. Arbetet med olika kulturer och språk som förekommer i verksamheten bidrar till att barnen får en inblick i hur det ser ut i samhället. Förskollärarna beskriver att de tar tillvara på de språk och kulturer som förekommer på förskolan genom att de stöttar och stärker barnen till att använda och tala sina språk. Vår tolkning är att detta till att arbetet med att stärka och samtala om olika kulturer och språk innebär att barnen får en inblick i hur samhället ser ut. Ytterligare ett steg i att till slut bli en del av samhället är att som skolverket (2016) beskriver, ta del av och skapa förståelse för andras kulturer. Förskollärarna sak sträva efter att förmedla vad det innebär att vara en demokratisk medborgare och diskutera kring de värdegrunder och normer som finns i samhället för att barnen ska kunna skapa egna uppfattningar och förståelse för hur samhället fungerar.

6.2 Metoddiskussion

De metoder som använts i studien är samtalspromenader och intervjuer. Dessa metoder är lämpliga för studien då vi får möjlighet att själva se hur förskollärarna iscensätter sin miljö för att främja språkutvecklingen hos de flerspråkiga barnen. Vid intervjutillfällena har vi ställt fördjupande frågor för att ta reda på hur förskollärarna tänker kring sin miljö, flerspråkighet samt språkutveckling. Genom dessa metoder är förskollärarnas perspektiv centrala liksom deras tankar kring studiens forskningsområde. Nackdelen med metoderna är att vi bara får se den positiva bilden då förskollärarna endast visar oss det som de anser är bra med deras verksamhet. Under samtalspromenader händer det mycket och det kan hända att forskaren missar att skriva ner saker som har betydelse för studiens resultat. Det är därför viktigt att forskaren har ett etiskt förhållningssätt och endast redovisar det som setts och det förskolläraren har sagt och inte gör egna antaganden eller kopplar in egna värderingar (Halvar-Franzén, 2007; Klerfelt & Haglund, 2011). Under intervjuerna deltog alla i arbetslaget och då de arbetar tillsammans kan de på ett fördjupande sätt beskriva sin verksamhet. Då alla i arbetslaget vistas i miljöerna och vet vilka förutsättningar de har kan de komplettera varandras tankar i intervjusituationen.

Nackdelen med samtalspromenader är att det kan ske störningar under promenaden som kan påverka resultatet. En nackdel med att vara känd observatör är att människorna som observeras kan bete sig på ett annat sätt än om vi hade varit okända observatörer.

6.3 Studiens bidrag

Med hjälp av denna studie kan förskollärare få tips och idéer på hur de kan arbeta med språkutveckling. Studien bidrar även med olika arbetssätt och metoder som främjar språkutveckling. Läsaren får ta del av hur förskolor har iscensatt sin miljö för att skapa tillfällen till dialog och olika typer av material som används i dessa miljöer.

6.4 Vidare forskning

I studien har vi undersökt språkutveckling hos flerspråkiga barn och hur förskollärarna skapar tillfällen för språkutveckling. Det som framkommit i studien är att de flesta förskolorna arbetar aktivt med att skapa språkutvecklande tillfällen där språkutveckling läggs i fokus. För vidare forskning hade det varit intressant att undersöka hur flerspråkiga barn görs delaktiga i verksamheten. Då aktuell forskning visar att barn som är svaga andraspråkstalare kan ha svårt för att uttrycka sina tankar på samma sätt som de barn som är starka i det svenska språket (Skolverket, 2013).

7. Referenslista

Braxell, S. (2010). *Skapande barn: att arbeta med bild i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder.* Stockholm: Liber.

Buschmann, A., & Sachse, S. (2018). Heidelberg interaction training for language promotion in early childhood settings (HIT). *European Journal of Education*, 53, 66-78. doi: 10.1111/ejed.12263

Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Dahlberg, G., & Åsén, G. (2005). Loris Malaguzzi och den pedagogiska filosofin i Reggio Emilia. I A, Forsell (Red.), *Boken om pedagogerna* (s. 188-211). Stockholm: Liber.

De Jong, M. (2010). Förskolans fysiska miljö. I B, Riddersporre & S, Persson (Red.), *Utbildningsvetenskap för förskolan* (s. 253-272). Stockholm: Natur och Kultur.

Denscombe, M. (2016) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna,* (P. Larsson, Övers.). Lund: Studentlitteratur.

Eriksson Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger; om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö.* (Doktorsavhandling, Umeå universitet, Pedagogiska institutionen).

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34-54). Stockholm: Liber.

Garcia, O., & Wei, L. (2014). T*ranslanguaging: Language, Bilingualism and Education.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Halvar-Franzén, B. (2007). Platsens kopplingar: Att göra rundturer med barn. *Locus: tidskrift för forskning om barn och ungdomar*, (4), ss. 24-36.

Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (2:a uppl.). Malmö: Gleerups.

Khousravi, M. (2017). *Flerspråkighet: alla barn, alla språk, alla dagar!*. Stockholm: Natur och Kultur.

Klerfelt, A. (2016). Samtalspromenader: en metod att närma sig andras perspektiv. I E. Anderberg (Red.). *Skolnära forskningsmetoder* (s. 27-46). Lund: Studentlitteratur.

Klerfelt, A., & Haglund, B. (2011). Samtalspromenader: barns berättelser om meningen med fritids. I A. Klerfelt & B. Haglund (Red.). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker* (s. 155-181). Stockholm: Liber.

Kultti, A. (2017). *Förskolan nyckeln till flerspråkighet.* Hämtad 23 maj, 2018, från

https://pedagogiskamagasinet.se/forskolan-nyckeln-till-flersprakighet/
Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* (3. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.
Ladberg, G. (2000). *Skolans språk och barnet: att undervisa barn från språkliga minoriteter.* Lund: Studentlitteratur.
Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 93-113). Stockholm: Liber.
Larsen, A-K. (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerup..
Ljunggren, Å. (2013). *Erbjudanden till kommunikation i en flerspråkig förskola: Fria och riktade handlingsområden.* Licentiatuppsats, Malmös universitet, Fakulteten för lärande och samhälle.
Lorentz, H. (2013). *Interkulturell pedagogisk kompetens: Integration i dagens skola.* Lund: Studentlitteratur.
Lorin, E. (2015). *”Translanguaging” med flera språk, går det?: En studie av hur translanguaging kan användas i den svenska skolan när flera modersmål finns representerad.* Kandidatuppsats, Linnéuniversitetet, Institutionen för svenska språket.
Lunneblad, J. (2009). *Den mångkulturella förskolan: motsägelser och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
Löken, A., & Melkeraaen, Å. (1996). *Fånga språket; när svenska är barnens andraspråk.* Hässelby: Runa.
Maier, S. (2012). *Bilder för dialog: När språket inte räcker till.* Stockholm: Natur och Kultur.
Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm : Liber
Nygren- Junkin, L. (2006). Modersmål har vi allihopa – här med, och där med. *Språkvård, 3,* 11-17. Hämtad från https://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.23e4823c1454b541b98283/1398151035133/Språkvård+nr+3-2006+junkin.pdf
Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 220-236). Stockholm: Liber.
Rodríguez-Valls, F., & Torres, C. (2014). Partnerships and networks in migrant education: Empowering migrant families to support their children’s success. *Multicultural Education,*

21(3 & 4), 34–38.
SFS 2010:800. *Skollagen.* Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2009:600. Språklagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600
Skolinspektionen (2012). *Förskola, före skola -lärande och bärande: kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget.* Stockholm: Skolinspektionen.
Skolverket (2013). *Flera språk i förskolan: teori och praktik*. Stockholm: Skolverket.
Skolverket. (1998*). Läroplanen för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: skolverket.
Skolverket. (2016). *Läroplanen för förskolan: Lpfö 98* (Rev. uppl.). Stockholm: skolverket.
Skolverket. (2018). Modersmål. Hämtad 23 Maj, 2018, från https://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/sprak/modersmal
Svensson, A-K. (2012). Med alla barn i fokus: om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling. *Paideia*. (4, 29-37). Hämtad från http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-1468
Svensson, A-K. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
Svensson, G. (2018). Begreppet translanguaging och dess ursprung. *Transspråkande – bakgrund, teorier och praktiknära exempel.* Hämtad från https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.266952!/translanguaging-transsprakand--gudrun-svensson-20180418.pdf
Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17-33). Stockholm: Liber.
Sverrisson, Á. (2015). Visuell metodik. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 191-205). Stockholm: Liber.
Säljö, R., (2015). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Glerups.
Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskapsrådet.
Wallin, K. (1996). *Reggio Emilia och de hundra språken.* Stockholm: Liber
Öberg, P. (2015). Livshistorieintervjuer. I G. Ahrne., & P. Svensson. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 55-67). Stockholm: Liber.

Bilagor

Bilaga 1

Förskola: Avdelning: Hur många flerspråkiga barn finns det på avdelningen?	Observation nr: Datum: Antal deltagare: Total tid för observationen:
Vilka typer av material finns tillgängligt på avdelningen?	
Vilka material är ransonerade för barnen?	
Vad är det för typ av material förskollärarna använder sig av?	
När arbetar förskollärarna med materialet?	
Hur har de fått tag på materialet?	

Hur är miljön iscensatt?	
Vad för tecken på flerspråkighet finns det i miljön?	
Vilka tecken finns det i miljön som bjuder in till samtal på olika språk?	

Bilaga 2

1. Vad är flerspråkighet för er?
2. Erbjuder er förskola barnen att utveckla sitt modersmål?
3. Vad tror du påverkar flerspråkiga barns språkutveckling?
4. Hur arbetar ni för att ge de flerspråkiga barnen så goda förutsättningar som möjligt?
5. Läroplanen säger att förskolan ska hjälpa barnen att utveckla både svenskan och deras modersmål. Hur arbetar ni för att uppnå dessa mål?
6. Hur kommunicerar ni med flerspråkiga barn som ännu inte har det svenska språket?
7. Har ni tillgång till modersmålsstöd?
    a. Vilka har tillgång och hur ofta?
8. Vilka kunskaper och verktyg behöver du som pedagog för att stödja flerspråkiga barn?
    a. Vad behövs det mer av i er förskola för att på ett bättre sätt möta flerspråkiga barn?
9. På vilket sätt anser ni att miljön påverkar språk?
10. På vilket sätt tror ni att miljöns iscensättning har någon betydelse för språkutvecklingen?
11. Hur tänker ni att materialet ni använder påverkar språkutvecklingen?

Bilaga 3

Hej!

Vi är två studenter som läster vår sjätte termin av sju till förskollärare på Högskolan i Jönköping. Vi är just nu mitt uppe i skrivandet av vårt examensarbete där vi valt att skriva om flerspråkighet i förskolorna.

Vi letar nu efter förskolor med ett arbetslag på någon av era förskolor där vi kan få möjlighet att göra en samtalspromenad samt ställa ett par fördjupande intervjufrågor. Meningen med våra samtalspromenader är att avdelningen ska vara helt fri från barn då det inte är dem vi vill ha i fokus. Vårt fokus kommer att ligga på hur arbetslagen arbetar med de flerspråkiga barnens språkutveckling i förhållande och samspel med miljön.

Om detta verkar intressant och om ni har något arbetslag som ni direkt tänker på när ni får höra om denna studie, vänligen svara på detta mail.
Om ni svarar ja på detta mail kommer ni att få ett missivbrev samt mer information om vår studie.

Ni kan även kontakta oss på telefon:
Julia Sahlberg: 07XX-XXXXXX
Caroline Karlsson: 07XX-XXXXXX

Tack på förhand!
Med vänliga hälsningar Julia Sahlberg och Caroline Karlsson.

Bilaga 4

Hej!

Här kommer mer information angående vår studie om flerspråkighet och språkmiljön. De som ska delta i studien är förskollärarna i arbetslaget på avdelningen vi besöker. Vi vill att alla förskollärare i arbetslaget är med under båda tillfällena. I bifogad fil finns det ett missivbrev och samtyckesblankett till vårdnadshavarna som vi vill att ni lämnar ut eller går igenom tillsammans med vårdnadshavare vid hämtning eller lämning å snart som möjligt.

Syftet med denna studie är att undersöka hur förskollärare arbetar med de flerspråkiga barnens språkutveckling i samspel med miljön.

Det vi vill göra hos er är att under en till två timmar utföra en samtalspromenad där vi observerar er miljö och ställer frågor kring det ni visar oss. Denna samtalspromenad vill vi genomföra under vecka 16 (se tider nedan). Efter samtalspromenaden vill vi göra en uppföljande gruppintervju med förskollärarna i arbetslaget som sker vecka 17 (se tider nedan) och pågår i cirka en timme. Intervjun baseras på studiens syfte för att få ut fördjupade svar kring er språkmiljö och språkutveckling.

Alla inblandade i denna studie kan när som helst, utan att behöva förklara varför, välja att avbryta sitt deltagande i studien. Vårt insamlade material kommer att hanteras med sekretess vilket innebär att vi kommer avidentifiera personer och platser för att inga utomstående ska ha möjlighet att ta del av vem och vilka förskolor som deltagit i studien. Allt material som vi får insamlat under våra observationer samt gruppintervjuer kommer endast att användas till forskningen.

Tider vecka 16 för observation
Tisdag: Hela dagen tillgänglig.
Onsdag: 9-17 tillgängligt.
Torsdag: Hela dagen tillgänglig.
Fredag: bokat

Tider vecka 17 för intervjun
Måndag: 9-16 tillgängligt.
Tisdag: 9-15 tillgängligt, 18.30 bokat.

Torsdag: Hela dagen tillgänglig.
Fredag: Hela dagen tillgänglig.

I ert svar vill vi ha med följande information:
Förskola samt avdelning som vi kommer besöka
Tid vi kan komma och observera
Tid vi kan komma och intervjua.
Kontakt person: Namn och Telefonnummer

Med vänliga hälsningar
Caroline Karlsson och Julia Sahlberg

Bilaga 5

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Jönköping som läser vår sjätte termin av sju och är i full gång med vårt examensarbete som kommer att handla om de flerspråkiga barnens språkutveckling i samspel med miljön. För att kunna genomföra vår studie kommer vi att använda oss av observationer där vi kollar extra på hur språket har fokus i miljön. Vi kommer att genomföra vår observation när det inte finns några barn i verksamheten då det är språkmiljön vi har i fokus. Det vill säga att inga barn eller vårdnadshavare kommer att finnas med då i denna studie men då det kan finnas bilder på era barn i verksamheten behöver vi ert godkännande.

Eftersom detta är en forskning så har vi vissa etiska krav att utgå ifrån och som vi är skyldiga att informera er om. Vi måste informera er om vad studien kommer att handla om och hur vi tänkt gå tillväga för att få informationen för att kunna besvara våra frågeställningar. Det andra kravet vi har är att vi måste få godkännande från er vårdnadshavare och ert/era barn om deltagandet i studien. Utan erat samtycke kommer resultatet från er förskola inte att vara med i studien. Alla inblandade i denna studie kan när som helst, utan att behöva förklara varför, välja att avbryta sitt deltagande i studien. Vårt insamlade material kommer att hanteras med sekretess vilket innebär att vi kommer avidentifiera personer och platser för att inga utomstående ska ha möjlighet att ta del av vem och vilka förskolor som deltagit i studien. Det tredje kravet är att allt material som vi samlar in under våra observationer endast kommer att användas till forskningen.

I detta brev bifogar vi även ett samtyckesformulär där ni som vårdnadshavare kan svara på om ni ger oss ert medgivande eller inte till denna studie. Detta formulär lämnar ni sedan in till personalen som sedan lämnar dessa vidare till oss.

Om det finns några frågor eller funderingar får ni gärna höra av er till oss.

Studenter:
Caroline Karlsson
Julia Sahlberg

Handledare:
Maria Bybro

Bilaga 6

Samtyckesformulär

Eftersom detta är en forskning så har vi vissa etiska krav att utgå ifrån och som vi är skyldiga att informera er om. Vi måste informera er om vad studien kommer att handla om och hur vi tänkt gå tillväga för att få informationen för att kunna besvara våra frågeställningar. Det andra kravet vi har är att vi måste få godkännande från som deltar i intervjun om ert deltagande i studien. Utan erat samtycke kommer resultatet från er förskola inte att vara med i studien. Alla inblandade i denna studie kan när som helst, utan att behöva förklara varför, välja att avbryta sitt deltagande i studien. Vårt insamlade material kommer att hanteras med sekretess vilket innebär att vi kommer avidentifiera personer och platser för att inga utomstående ska ha möjlighet att ta del av vem och vilka förskolor som deltagit i studien. Det tredje kravet är att allt material som vi samlar in under våra observationer endast kommer att användas till forskningen.

- ☐ JA, vi är medvetna om våra rättigheter och väljer att delta i studien.
- ☐ NEJ, vi vill inte delta i studien.

…….. ……..…….

Förskollärares underskrift Förskollärares underskrift